

Ametialaseks kasutamiseks

Eks nr. 131

**Prokuröri järelevalve metoodikast
miilitsaorganite tegevuse
seaduslikkuse üle**

ARH. A - 112263

EESTI NSV PROKURATUUR

Prokuröri järelevalve metoodikast
miilitsaorganite tegevuse seaduslikkuse üle

Tallinn — 1960. a.

Tartu Ülikooli Raamatukogu
ARHIIVKOGU

Käesolev prokuröri järelevalve metoodiline juhend on välja antud eesmärgil tutvustada rajoonide ja linnade prokuratuuride töötajaid mõningate küsimustega prokuröri järelevalvest miilitsaorganite tegevuse seaduslikkuse üle.

Märkustest ja soovidest, mis tekivad käesoleva juhendi kui ka taoliste juhendite edasise väljaandmise kohta, palume teatada meile.

Eesti NSV Prokuratuur

PROKURÖRI JÄRELEVALVE METOODIKAST SEADUSTE TÄITMISEL MIILITSAORGANITE JUURDLUSTÖÖS

Vastavalt NSV Liidu ja liiduvabariikide kriminaalkohtumenetluse aluste §-le 31 teostab prokurör järelevalvet seaduste täitmise üle juurdluse läbiviimisel kooskõlas põhimäärusega «Prokurööri järelevalvest NSV Liidus».

Märgitud põhimääruse sätetes on väljendatud prokurööri ülesanded järelevalve teostamisel juurdlusorganite tegevuse üle ja seoses sellega on prokurör kohustatud:

1) võtma kriminaalvastutusele kuritegude sooritamises süüdiolivad isikud, rakendades seejuures abinõud selleks, et mitte ükski kuritegu ei jääks avastamata ja et ükski kurjategija ei pääseks vastutusest;

2) rangelt jälgima, et ühtki kodanikku ei võetaks ebaseaduslikult ja põhjendamatult kriminaalvastutusele või ei esineks muud kodanike õiguste ebaseaduslikku piiramist;

3) jälgima juurdlusorganite poolt kõrvalekaldumatult seaduses ettenähtud uurimiskorrast kinnipidamist (põhimääruse «Prokurööri järelevalvest NSV Liidus» § 17).

Kehtiva seadusandlusega on prokurörile ja juurdlusorganile pandud kohustus oma pädevuse piirides algatada kriminaalasi igal kuriteo tunnuste ilmnemise juhul ning võtta tarvitusele kõik seaduses ettenähtud abinõud kuriteosündmuse ja kuriteo toimepanemises süüdiolivate isikute kindlakstegemiseks ning nende karistamiseks («NSV Liidu ja liiduvabariikide kriminaalkohtumenetluse aluste» § 3).

Seega prokurööri järelevalve ülesandeks on tagada, et juurdlusorgan kuriteo tunnuste ilmnemisel põhjendatult ja õigeaegselt algataks kriminaalmenetluse ning rakendaks kõik seaduses ettenähtud vahendid kuriteosündmuse ja süüdlaste tuvastamiseks objektiivse uurimise alusel. Et garanteerida juurdluse objektiivsust, on vaja nõuda juurdluse teostajalt tehniolude igakülgset täielikku uurimist, mis tagaks nii süüdisatava süüd tõendavate kui ka teda õigustavate, samuti süüd raskendavate ja kergendavate asjaolude väljaselgitamise.

Kohustus algatada kriminaalasi igal kuriteo tunnuste ilm-
nemise juhul ei tähenda aga sugugi seda, et see nõue oleks ran-
gelt obligatoorne ja et ükskõik millise kuriteosündmuse esine-
misel peab vastuvaidlematult olema algatatud kriminaal-
menetlus.

NLKP direktiivid ja kehtivad seadusandlikud aktid rõhu-
tavad vajadust järjest laiemalt rakendada üldsust võitlusse
kuritegevusega ja seaduserikkujate kasvatamisele.

Sellest järeldub, et juhtudel, kui materjalidest või teade-
test on täie selgusega näha, et kuritegu ei oma suurt ühis-
konnaohtlikkust, on sooritatud esmakordselt või juhuslikel
asjaoludel ning olemasolevad andmed näitavad, et õiguse-
rikkuja kahetseb puhtsüdamlikult oma üleastumist ja seega
esineb võimalus tema suhtes kohaldada kohtuliku karistuse
asemel ühiskondlikke mõjutusvahendeid, võib ja tuleb piir-
duda õiguserikkuja andmisega kollektiivi käendusele või ma-
terjalide suunamisega seltsimehelikule kohtule.

Juurdlusorganitel on vajalik oma töös juhendada seltsi-
mehelike kohtute tüüpõhimääruse projektist ja vastavalt sel-
lele suunata seltsimehelikele kohtuile kõik materjalid asjades,
mis kuuluvad arutamisele nende poolt.

Samuti on juurdlusorganite töötajatel tarvis osa võtta
seltsimehelike kohtute tööst ja osutada neile praktilist abi (esi-
tatud materjalide ettekandmisel, instruktaazide ja seminaride
läbiviimisel jne.).

Seoses sellega rakendatakse ulatuslikult laiade üldsuse hul-
kade abi õiguserikkujate kasvatamisel viimaste andmisega kol-
lektiivi käendusele või nende käitumise läbiarutamise teel
seltsimehelikus kohtus. Taoline praktika tuleneb otseselt «NSV
Liidu ja liiduvabariikide kriminaalseadusandluse alustes» väl-
jendatud põhimõtetest (aluste § 43 lg. I).

Õigusnormide rikkuja andmine ühiskondlike organisatsioo-
nide või kollektiivide käendusele sõltub juurdlusorgani ära-
nagemisest vastavasisulise taotluse esinemisel ja peab toimuma
kooskõlastatult prokuröriga. Küsimuse taolise lahendamise eel-
duseks on muidugi see, et õigusnormide rikkuja on vastuvaid-
lematult kindlaks tehtud ning ta on sooritanud kuriteo, mis
oma iseloomult ei kujuta erilist ohtu ühiskonnale või on toime
pandud juhuslikel asjaoludel, kuid mille eest võib võtta isikut
siiski kriminaalvastutusele juhul, kui ta ei allu kollektiivi kas-
vatuslikule mõjule (käenduse ajal lahkub omavoliliselt kollek-
tiivi nõusolekuta töölt, paneb toime uue tahtliku kuriteo jms.).

Samal ajal ei või lubada ühiskondlike organisatsioonide ja kollektiivide käendusele anda isikuid, kellede poolt on sooritatud eriti ühiskonnaohtlikke, raskeid kuritegusid.

Juurdlejatel on vajalik osa võtta ühiskondlike organisatsioonide, töötajate kollektiivide jne. koosolekuist, kus arutatakse kriminaalsüüteo toimepannud isiku käitumist või käendusele võtmise küsimust, esitades oma kindla seisukoha.

Käendusele andmise küsimusi tuleb otsustada peamiselt põhjalikult uuritud kriminaalasjade alusel.

Juurdlusorganitel on vajalik sisse seada range kontroll käendusele antud isikute käitumise üle ja tõsta nende isikute suhtes, kes ei allu ühiskondliku organisatsiooni või kollektiivi kasvatuslikule mõjule, küsimus käenduse tühistamisest ja nende võtmiseks kriminaalvastutusele. Viimati nimetatud küsimust on jällegi vajalik arutada selles ühiskondlikus organisatsioonis või kollektiivis.

Samuti on juurdlusorganitel vajalik tõsta ühiskondlike organisatsioonide ja kollektiivide ees üles küsimusi käenduse äramuutmiseks nende isikute suhtes, kes on korralikult käitunud ja käendusele andmisest on möödunud teatud aeg.

Järelevalve teostamisel peab prokurör juurdlusorganite tegevust suunama nii, et viimased hakkaksid veelgi laialdsemalt kasutama üldsuse abi kuritegusid sooritanud isikute paljastamisel ja nende kasvatamisel, samuti kuritegude toimepanekut soodustavate põhjuste ja tingimuste kindlakstegemisel ning kõrvaldamisel.

Juurdlusorganitele on pandud kohustus teatada viivitamatult prokurörile toimepandud kuriteost ja juurdluse alustamisest (aluste § 29 ja ENSV SM Miilitsavalitsuse direktiiv 16. 05. 1960. a. nr. 2/1438).

Tavaliselt teeb juurdlusorgan asetleidnud kuriteosündmuse ja kriminaalmenetluse algatamise prokurörile teatavaks sel teel, et suunab temale vastava määruse ära kirja, mille alusel prokuratuuris vormistatakse järelevalvetoimik. Saadud määruse alusel teostab prokurör järelevalvet kriminaalasja algatamise seaduslikkuse, põhjendatuse ja õigeaegsuse üle. Alati ei ole võimalik ainult kriminaalasja algatamise määruse alusel otsustada selle akti seaduslikkuse ja põhjendatuse üle (majanduslikud ja ametialased kuriteod jms.). Neil juhtudel peab prokurör kontrollima materjale, millede alusel toimus algatamine. Tuvastades kontrollimisel, et kriminaalmenetlus on algatatud alusetult, prokurör kas lõpetab motiveeritud määrusega

asja edasise menetluse või juhul, kui mingisuguseid uurimistoiminguid veel teostatud ei olnud, piirdub kriminaalasja algatamise määruse tühistamisega. Viimasel juhul tuleks juhinduda VNFSV KrPK §-st 95, tühistades algatamise määruse ning keeldudes samal ajal kriminaalasja algatamisest.

Seega on tagatud, et järelevalvet teostav prokurör saab sisuliselt hinnata, kas juurdlusorgani poolt teatatud fakt kujutab endast kuritegu või mitte, ja juhul, kui on tegemist kuriteoga, siis milliseid konkreetseid abinõusid tuleb rakendada kuriteo avastamiseks ja kurjategijate tabamiseks ning kes asub uurimise läbiviimisele (kas juurdlusorgan või uurija). Järelevalvet tuleb organiseerida nii, et juurdlusorgan viivitamatult teataks prokurörile viimase teenindataval territooriumil aset leidnud kuritegelikest sündmustest.

Teostades järelevalvet kriminaalmenetluse algatamise seaduslikkuse ja põhjendatuse üle vastavate määruste ja materjalide alusel, peab prokurör seega erilist tähelepanu pöörama «NSV Liidu ja liiduvabariikide kriminaalkohtumenetluse aluste» § 29 nõuete järgimisele juurdlusorganite poolt. Teatavasti on juurdlusorganil õigus algatada kriminaalmenetlust ka selliste kuriteo tunnuste ilmnemisel, milles on kohustuslik eeluurimine, teostades seejuures edasilükkamatud uurimistoimingud kuriteo jälgede kindlakstegemiseks ja kurjategija avastamiseks. Prokurör peab tagama, et sellised asjad õigeaegselt üle antaks prokuratuurile ja et edasilükkamatute uurimistoimingute sildi all ei toimuks sisuliselt eeluurimist juurdlusorgani poolt. Samal ajal on vaja rangelt järgida NSV Liidu peaprokuröri nõuet selle kohta, et tapmisjuhtudel peavad sündmuskohale sõitma prokurör ja uurija.

Edasilükkamatud uurimistoimingud, mida võivad teostada juurdlusorganid, on seaduses ammendavalt sätitud ja nendeks on: vaatlus, läbiotsimine, väljavõetus, läbivaatus, kahtlustatavate kinnipidamine ja ülekuulamine, kannatanute ja tunnistajate ülekuulamine.

Teiste uurimistoimingute teostamine asjades, milledes eeluurimine on kohustuslik, ei ole lubatud. Selles osas peab prokuröri järelevalve tagama täpse seaduste täitmise juurdlusorganite poolt.

Kriminaalasjade algatamise seaduslikkuse ja põhjendatuse järelevalve teostamisel on vaja samuti pöörata tähelepanu kriminaalasja algatamisest keeldumise seaduslikkuse ja põhjendatuse üle, sest nii aluseta kriminaalasja algatamine kui ka keeldumine kujutavad endast seaduserikkumist.

Kriminaalasja algatamisest keeldumine võib toimuda juhtudel, kui esitatud materjalides puuduvad kuriteo tunnused või kui vaatamata materjalides leiduvate kuriteo tunnuste olemasolule esinevad asjaolud, mis kõrvaldavad kriminaalvastutuse (aluste § 5).

Tuleb märkida, et kurjategija mitteavastamise ja süütõendite puudulikkuse motiividel kriminaalmenetluse algatamisest keeldumine on lubamatu.

Ebaõigelt oli keeldutud kriminaalasja algatamisest Tallinna Linna Mererajooni TSN TK Miilitsaosakonna poolt seoses Tallinna Tööstuskaubastu kaupluse nr. 31 juhataja avaldusega selle kohta, et 08. 10. 59. a. varastati müüjalt kauba näitamise ajal meeste käekell «Neva» väärtusega 310.— rubla. Veelgi enam — keeldumist motiveeriti müüja teenistusalase lohakusega (!). Kurjategijat antud juhul ei avastatud.

Toodud fakti osas oleks tulnud algatada kriminaalmenetlus ja teostada juurdlus. Käesolevas materjalis põhjendamatu keeldumine tühistati ja algatati kriminaalasi.

Keeldumise materjalide kontrollimisel kehavigastuste tekitamise kohta tuleb osutada tarvilikku tähelepanu ka sellele, et pahatihti juurdlusorgan, keeldudes taolistes asjades kriminaalmenetluse algatamisest, motiveerib seda sellega, et tegemist on erasüüdistusasjaga. Kontrollimisel aga selgub, et materjalides puudub kohtumeditiinilise ekspertiisi akt kehavigastuste liigi ja raskuse kohta. Sellisele puudusele materjalide vormistamisel peab prokurör reageerima ja nõudma, et materjalidest oleks näha, millised vigastused olid tekitatud.

Erasüüdistusasjades kriminaalmenetluse algatamisest keeldumise praktika ei ole õige, sest nendes küsimustes tuleb avaldused suunata lahendamiseks kas rahvakohtule või seltsimehlikule kohtule.

Järelevalvet teostav prokurör on kohustatud reageerima ka niisugustel juhtudel, kui kriminaalasja algatamisest keeldumise määrus on sisuliselt vormistatud ebaõigesti või kui keeldumisel on juhitud mitteavastavast seaduse sättest, tehes ettepaneku vastavas osas määruse muutmiseks, sest tihtipeale on kriminaalasja algatamisest keeldumine seoses muude õiguslike tagajärgedega. Ebaõige motiiv või seaduse kohaldamine aga põhjustab muude õiguslike tagajärgede realiseerimisel kaebusi ja vastavate määruste tühistamist.

Otstarbekohane on keeldumise materjalide üle järelevalvet teostamisel tööd organiseerida nii, et see oleks süstemaatiline,

õigeaegne ja haaraks kõiki vaadeldaval perioodil lahendatud materjale.

Mõningatel juhtudel praktiseerivad prokurörid, kontrollides järelevalve korras kriminaalasja algatamisest keeldumise materjale, määruste viseerimist. (Nii näiteks Narva linna aseprokurör sm. Okulov märgib määrusele: «Keeldumisega nõustun».) Selline viseerimine ei ole vajalik, sest juurdlusorgan omab seadusega õigust iseseisvalt otsustada kriminaalasja algatamise või keeldumise küsimust. Järelevalvet teostava prokuröri ülesandeks on aga jälgida vastava protsessuaalse toiminguga seaduslikkust ja seaduserikkumise avastamisel tarvitusele võtta abinõud selle kõrvaldamiseks.

Sageli esinevaks puuduseks juurdlusorganite töös on see, et materjalide kontrollimisel teostatakse uurimistoiminguid — kuulatakse üle tunnistajaid jne. Järelevalvet teostavad prokurörid aga ei pööra sellisele seaduserikkumisele vajalikku tähelepanu ega püstita alati küsimust süüdlase vastutusest.

Järelevalvet teostamisel tuleb tõsiselt suhtuda ka juurdlusorganitesse saabunud kuriteo tunnuseid sisaldavate avalduste lahendamise seaduslikkusse. Järelevalvet selles osas peab olema süstemaatiline ja operatiivne, et tagada seaduserikkumiste õigeaegne likvideerimine ja küsimuse lahendamine kooskõlas seaduse nõuetega.

Üldreeglina registreeritakse juurdlusorganeis saabunud kodanike avaldused ja kaebused tähestikulises žurnalis. Registratsiooni andmeid on tarvis võrrelda tegelikult olemasolevate materjalidega, kontrollides viimaseid sisuliselt. Siinjuures on arusaadav, et prokurör, teostades kodanike avalduste ja kaebuste lahendamise seaduslikkuse järelevalvet, ei saa piirduda üksnes kaebuste kaustas leiduvate kaebuste ja avalduste kontrollmaterjali ja kirjavahetuse läbivaatamisega, vaid tal tuleb läbi vaadata ka keeldumise materjalid ja kriminaaltoimikud.

Seega tuleb tähelepanu pöörata kaebustes ja avaldustes märgitud asjaolude sisulise lahendamise õigsusele kui ka sellele, et tarvilikud abinõud oleksid rakendatud tähtajaliselt. Kodanike avaldused ja kaebused tuleb tingimata läbi vaadata sisuliselt, sest esineb juhtumeid, kus kaebused lahendatakse formaalselt või ei pöörata tähelepanu kaebuses esitatud kõikidele asjaoludele. Kaebuste ja avalduste ebaõige ja formaalne lahendamine võib aga põhjustada, et toimepandud kuritegu jääb registreerimata ja kurjategija avastamata.

Kõik žurnaalid ning kaebuste ja avalduste arvestuse kord ei välista veel seda, et iga kodaniku avaldus või kaebus oleks registreeritud.

Sellepärast on vaja ära kasutada sidet üldsusega, üldjärelevalve korras kontrollimisi jne., et välja selgitada ja saada elanikkonnalt signaale kuritegude kohta, millest oli teatatud juurdlusorganitele. Hiljem aga tuleb kontrollida miilitsaosa-konnas, kas niisugune signaal või teade oli registreeritud ja millised abinõud olid tarvitusele võetud.

Juurdlusorganite tegevust kodanike kaebuste ja avalduste lahendamisel tuleb kontrollida ka seisukohalt, kuidas on reageeritud esitatud väärnähtustele ja puudustele, kas on raketatud profülaktilisi abinõusid nende kõrvaldamiseks ja kuidas on üldsust sellesse töösse kaasa tõmmatud.

Järelevalve teostamise olulisemaks ülesandeks juurdluse läbiviimisel on range seaduslikkuse tagamine ja kuritegude täielik avastamine. Selle ülesande täitmiseks on prokuröri, kes teostab järelevalvet, tarvis regulaarselt ja põhjalikult kontrollida juurdlusorganites: a) menetluses olevaid kriminaalasju, milledes juurdlust teostatakse; b) kriminaalmenetluse lõpetamise ja peatamise põhjendatust ning kohtusse suunatava juurdlusmaterjali põhjalikkust ja seaduslikkust.

Tavaliseks prokuröri poolt juurdluse toimumise üle järelevalve teostamise mooduseks on see, et juurdlusorganid suunavad prokuröri ära kirjad tähtsamate juurdlustoimingute kohta. Saabunud ära kirjade alusel vormistatakse järelevalvetoimik ja kontrollitakse ühtlasi ka ühe või teise toimingu seaduslikkust. Prokuratuuri järelevalvetoimikus esinevad dokumendid tuleb viseerida järelevalvet teostava prokuröri poolt. Sellega tagatakse olukord, et mõni dokument ei jääks läbi vaatamata ja seda tööd on võimalik kontrollida.

Osa juurdlustoimingutest, nagu vahistamine, läbiotsimine, kirjavahetuse arestimine ja väljavõetus võib toimuda ainult prokuröri sanktsiooni või kohtumääruse alusel. Sanktsioneerides viimatimärgitud juurdlustoimingut, kontrollib prokurör üheaegselt ka nende seaduslikkust ja põhjendatust.

Ülejäänud juhtudel, kui prokuröri sanktsioon ei ole seadusega sätitud, kontrollitakse vastava protsessuaalse toimingu seaduslikkust vastavast dokumendist ära kirja saamise ja selle läbivaatamise teel ning olenevalt vajadusest tutvutakse lisaks veel juurdlusmaterjalidega.

Ajendiks läbiviidava juurdluse üle järelevalve teostamisele võivad olla ka kodanike kaebused ja avaldused, milledes

sisalduvaid signaale prokurör kontrollib asjaoludest olenevalt toimiku materjalidega tutvumise teel.

Kaebused ja avaldused juurdluse teostamise kohta vajavad prokuröri poolt tähelepanelikku kontrollimist.

Süsteemaatiliselt tuleb kontrollida juurdlusorgani menetluses olevaid kriminaalasju, et tagada ranget seaduslikkust juurdluse läbiviimisel ja likvideerida seaduserikkumised juurdluse käigus. Eriti tõsist tähelepanu tuleb pöörata küsimustele, mis on seotud kurjategija isiksuse väljaselgitamisega juurdlusel, juhindudes NSV Liidu peaprokuröri käskkirjas nr. 43 püstitatud nõuetest.

Põhjalikult ja täielikult tuleb kindlaks teha kõik kuriteo sooritamises süüdi olevad isikud. Selliste isikute süüteoasjade kontrollimisel, kes olid varem karistatud, peab järelevalvet teostav prokurör nõudma, et juurdlustoimik kajastaks süüdistatava kohta niisuguseid andmeid, nagu: miks vastutusele võetu pani toime uue kuriteo, kuidas teda oli abistatud seoses olustikuliste küsimuste lahendamise ja vastavate organite poolt peale kinnipidamiskohast vabanemist, selle isiku suhtumine töösse, andmed tema varajasema käitumise kohta jne. Prokurör peab ka jälgima, et süüdistatava isiksuse selgitamises juurdlusel ei suhtutaks formaalselt. Pahatihti aga esineb juhtumeid, kus juurdlusorgan piirdub isiksuse väljaselgitamisel ainult sellega, et liidab toimikusse paljasõnalise väheütleva iseloomustuse, õiendi varajasema karistatuse kohta, paremal juhul lisaks sellele kuulab üle ka veel süüdistatava tema varajasema elukäigu osas ning sellega piirdubki kogu nn. isiksuse väljaselgitamine.

Näiteks Tallinna Linna Kesklinna rajooni TSN TK Miilitsaosakonna menetluses olnud kriminaalasjas A. Tkatšenko süüdistuses oli täielikult jäetud välja selgitamata süüdistatu isikust iseloomustavad asjaolud. A. Tkatšenkot süüdistati selles, et ta 1958. a. oktoobris varastas kod. Jemeljanova korterist, kelle juures ta töötas lapsehoidjana, mitmesuguseid riietus- ja väärtesemeid kogusummas ca 6000.— rubla ulatuses. Toimikumaterialidest ilmnes, et A. Tkatšenko oli varem karistamata, lõpetanud Nezinski Riikliku Gogoli-nimelise Pedagoogilise Instituudi ja töötanud Frunze linnas ajalehetoimetuses. Juurdluse teostamisel ei püütudki välja selgitada, miks A. Tkatšenko ei töötanud oma erialal, kuidas iseloomustatakse teda endisest ja viimasest töökohast ja neid põhjusi, miks ta sooritas kuriteo.

Vaatamata sellele, et isiksust puudutavad andmed ei olnud küllaldaselt välja selgitatud, esitati prokuröridele taotlus Tka-tsenko vahistamiseks. Puudulike materjalide esitamise tõttu seda ei rahuldatud.

Eeltoodust tuleneb, et järelevalvet teostav prokurör peab nõudma juurdlusorganelt juurdluse läbiviimisel kurjategija isiksuse igakülgset väljaselgitamist. Kontrollimisel puuduste avastamise korral juurdlusorganite töös tuleb nende likvideerimiseks anda vastavad juhtnöörid kirjalikus vormis (aluste § 31).

Et tagada seaduste täitmise üle teostatava järelevalve efektiivsust, on tarvis seda tööd organiseerida nii, et prokurör isiklikult võtaks osa mõningatest tähtsamatest juurdlustoimingutest. Sellega kindlustatakse ühelt poolt seaduse täpne täitmine vahetult selle rakendamise protsessis ja teiselt poolt saab järelevalve teostaja sisuliselt hinnata juurdlustoimingu läbiviimise õigsust ning vastavust protsessuaalnõuetele.

Reeglina aga peab prokurör osa võtma tähtsamatest juurdlustoimingutest asjades, milledes kurjategija on avastamata.

Tõsiselt tuleb suhtuda juurdlusorganite poolt teostatud läbiotsimiste seaduslikkusesse (aluste § 35). Kooskõlas seadusega võib taolist juurdlustoimingu läbi viia prokuröri sanktsiooniga ja ainult edasilükkamatutel juhtudel võib seda teha ilma sanktsioonita, teatades toimepandud läbiotsimisest prokuröridele ühe ööpäeva jooksul. Viimati märgitud juhtudel peab järelevalvet teostav prokurör erilist tähelepanu pöörama sellise juurdlustoimingu teostamise seaduslikkusele, kontrollides igal juhul ka seda, kuivõrd vajalik ja põhjendatud oli säärase toimingu teostamine ilma prokuröri sanktsioonita ja kas selleks oli tõepoolest edasilükkamatu vajadus.

Peale selle tuleb jälgida ka seda, et muude juurdlustoimingute või kontrollimise ettekäändel ei toimuks faktiliselt läbiotsimist, mis tähendab jämedat kodanike seaduslike õiguste rikkumist.

Jälgida tuleb samuti seda, et juurdluse teostamisel tagatakse kodanikele neile seadusega garanteeritud õigused, nagu seda on kannatanuks, tsiviilhagejaks tunnistamine jne.

Peale selle tuleb juurdluse üle järelevalve teostamisel tähelepanu pöörata kolhooside ja teiste kooperatiivsete organisatsioonide liikmete kriminaalvastutusele võtmise korrale tootmismajandusliku tegevusega ühenduses olevate kuritegude toimepanemise eest.

Arvestada on vaja seda, et neil juhtudel on kahjukannatajaks kolhoos või mõni teine kooperatiivne organisatsioon. Sellest tulenevalt peavad kahju hüvitamise ja süüdlaste suhtes kohaldatavate mõjutusvahendite küsimused kõigepealt olema läbi vaadatud kolhoosi või teiste kooperatiivsete organisatsioonide liikmete endi poolt üldkoosolekutel. Märgitud seisukoha järgimist tuleb nõuda ka juurdlusorganitelt järelevalve teostamisel.

Kolhoosides või muudes kooperatiivsetes organisatsioonides toimepandud seda liiki süütegude asjas, kus puuduvad vastavate kollektiivide arvamused, kuuluvad suunamisele täiendavale juurdlusele, kuna neis kuritegudes, mis on seotud tootmismajandusliku tegevusega (VNFSV KrK §§ 109, 111 jms.), võidakse süüdlasi võtta kriminaalvastutusele, kui need organisatsioonid ja kolhoosid seda taotleavad.

Vastavalt seadusele on juurdlusorganil õigus iseseisvalt lõpetada asjas kriminaalmenetlus, kui esinevad selleks seaduses ettenähtud alused ning see kujutab endast juurdluse lõpuleviimise ühte vormi.

Et tagada nimetatud protsessuaalse toiminguga seaduslikkust, on prokurör, kes teostab järelevalvet, kohustatud eriti tähelepanelikult ja põhjalikult kontrollima kriminaalasja lõpetamise õigsust.

Kriminaalmenetluse lõpetamise alused on antud «NSV Liidu ja liiduvabariikide kriminaalkohtumenetluse aluste» §-s 5 ja VNFSV KrPK §-des 3 ja 4. Kriminaalasjad, milledes kurjategija ei ole avastatud, kuuluvad mitte lõpetamisele, vaid peatamisele kuni kurjategija leidmiseni ja kinnipidamiseni. Kriminaalasjade peatamisel tuleb juhinduda VNFSV KrKP § 202 punktist «a». (ENSV Aseprokuröri kiri nr. 26/20/3 — 30. 01. 1960. a.).

Peale selle kuulub menetlus asjades, kus kuriteo sooritatu on antud kollektiivi käendusele, lõpetamisele «NSV Liidu ja liiduvabariikide kriminaalsedusandluse aluste» § 43 lg. I järgi.

Lõpetatud kriminaalasjade seaduslikkuse üle järelevalve teostamisel tuleb prokuröril kontrollida, kuivõrd kooskõlas on menetluse lõpetamine juurdlusel kogutud materjalidega ja kas lõpetamisel on juhindatud õigest seaduse sätestest.

Juhul, kui juurdlusel oli konkreetsele isikule esitatud süüdistus, edasise juurdlusega aga selgus, et süütõendid tema kohtu alla andmiseks ei olnud küllaldased, tuleb selle isiku suhtes menetlus kuriteo koosseisu puudumise tõttu lõpetada.

Kriminaalmenetlus asjas aga kuulub peatamisele, kui kuriteosündmus on vastuvaidlematult tuvastatud.

Prokurööri järelevalve kriminaalasjade peatamise üle seoses kurjategija mitteavastamisega peab olema tõhus ja garanteerima sellise olukorra, et prokurör enne kriminaalmenetluse peatamist oleks tutvunud toimiku materjalidega ja kontrollinud, kas juurdlusorgani poolt on tarvitusele võetud kõik vajalikud abinõud kurjategija avastamiseks ning kas võimalikud juurdlustoimingud on teostatud ammendavalt. Siinjuures tuleb toimiku materjalide läbivaatamisel asjades, mis kuuluvad peatamisele, eriti tähelepanelikult jälgida, kas kuriteosündmus kui selline on juurdluse käigus vastuvaidlematult tuvastatud, sest vastasel korral ei kuulu asja menetlus peatamisele, vaid lõpetamisele kuriteosündmuse puudumise motiivil.

Samal ajal seoses kurjategija mitteavastamisega varem peatatud kriminaaltoimikute kontrollimisega on selgunud, et sageli on taolistes asjades juurdlus läbi viidud äärmiselt pealiskaudselt ja puudulikult.

Nii oli Tallinna Linna Kesklinna rajooni TSN TK Miilitsaosakonna poolt peatatud rida asju seoses kurjategija mitteleidmisega, kuigi rida olulisi ja sisulise tähtsusega juurdlustoiminguid oli teostamata.

Näiteks kod. M. Neivelti korteris toimepandud varguse asjas seisnes kogu kuuajaline juurdlus selles, et tunnistajana kuulati üle avaldaja abikaasa. Teised olulised juurdlustoimingud, nagu sündmuspaiga vaatlus, tunnistajate ülekuulamine, kahjukannatanuks tunnistamine jne., jäeti teostamata ning menetlus peatati motiivil, et kurjategijat ei õnnestunud avastada.

Peale selle, nagu märgitud, esineb fakte, kus juurdlusorgan peatab menetluse kurjategija mitteavastamise tõttu, ilma et juurdlusega oleks tuvastatud, kas kuriteosündmus leidis aset või mitte. Nii peatati Jõgeva Rajooni TSN TK Miilitsaosakonna poolt kriminaalasi nr. 12188 järgmise motiveeringuga: «Kuidas sea puudujääk on tekkinud, juurdlusega senini seda välja selgitada ei ole õnnestunud — kas on viga dokumentides sigade viimise kohta Tartu Lihakombinaati või on kuritahtlikult tekitatud puudujääk.»

Toodust ilmneb, et juurdlusega ei selgitatud välja, kas on tegemist kuriteoga või mitte. Järelevalvet teostav prokurör on kohustatud taolistel juhtudel tegema juurdlusorganitele ette-

paneku välja selgitada kuriteosündmuse toimumine ja alles peale seda saab otsustada kriminaalasja menetluse peatamise või lõpetamise küsimuse.

Järelevalvetoimikud peatatud asjades peavad olema prokuratuuris kuni kurjategija avastamiseni rangele arvele ja kontrollile võetud. Mingil juhul ei tohi sellist järelevalvetoimikut arhiivi paigutada.

Prokuröri tegelik, sisuline ja süstemaatiline järelevalve juurdluse läbiviimise üle selle teostamise kestel tagab üldreeglinas asja menetluse õige suuna ja lõpplahenduse, mis vastab seadusele ning on kooskõlas toimiku materjalidega.

Juurdlusorgani üle järelevalve teostamise funktsioonidesse kuulub ka järelevalve kohtusse suunatavate juurdlusmaterjalide üle. Et vastavalt seadusele peab prokurör kinnitama kriminaalasja enne kohtusse saatmist, siis sellest tuleneb ka tema ülesanne igakülgset tutvuda materjalidega, et veenduda süüdistuse põhjendatuse ja toimunud juurdluse seaduslikkuses.

Rangelt tuleb silmas pidada, et juurdlusorgan järgiks seaduses ettenähtud juurdlustähtaega. Igal juurdlustähtaja pikendamise juhul on järelevalvet teostav prokurör kohustatud välja selgitama antud seaduserikkumise põhjused ja tarvitusele võtma abinõud nende kõrvaldamiseks. Samuti tuleb kaaluda taotluse põhjendatust ja toetada pikendamise taotlust sellise tähtaja ulatuses, mis on tegelikult vajalik teostamata juurdlustoimingute läbiviimiseks. Juurdlustähtaja pikendamise taotluse esitamise ei tohi suhtuda formaalselt ega mehaaniliselt, toetades seda ilma tegelikesse põhjustesse süvenemata. Tuleb arvestada, et iga juurdluse venitamise fakt kujutab endast seaduserikkumist ja et juurdlustähtaja pikendamine võib olla põhjendatud ainult tõepoolest objektiivsete juurdluse käiku pikendavate asjaolude esinemisel.

Teravalt tuleb võidelda juurdluse läbiviimise venitamise faktide vastu ja tõsta selles osas prokuröri järelevalve kvaliteeti, sest viimase puudulikkus on juurdluse venitamise üheks põhjuseks.

Juurdluse teostamisel on tingimata vaja kontrollida juurdluse teostamise operatiivsust kõikide juurdlustoimingute osas, eriti aga niisugustes tähtsates toimingutes nagu sündmuskoha vaatlus, läbiotsimised, vara arestimised jt., sest tihtipeale on operatiivsus üheks olulisemaks teguriks kuriteo avastamisel ja kurjategijate paljastamisel.

Juurdlusorganite tegevuse üle järelevalve teostamise kõikides faasides on vaja silmas pidada, et igal pisemalgi seaduse-

rikkumise avastamise juhul on järelevalvet teostav prokurör kohustatud selgitama seaduserikkumise põhjusi ning tarvitu-
sele võtma abinõud nende kõrvaldamiseks.

Kontrollimised juurdlusorganites tuleb tingimata vormis-
tada vastava dokumendiga — aktiga, õiendiga jne.

Prokuröri järelevalve seaduste täitmise üle juurdlus-
organite töö kõikides faasides peab olema järjekindel ning
põhinema kuritegevuse olukorra sügaval analüüsil vastavas
tööpiirkonnas, et tagada olukord, et ükski kuritegu ei jääks
avastamata ja kurjategija ei pääseks põhjendamatult karistu-
sest. Samal ajal aga peab järelevalve garanteerima seda, et
ühtegi süütut ei võetaks kriminaalvastutusele ega mõistetaks
süüdi ja et ei esineks muid kodanikele seadusega tagatud
õiguste rikkumisi.

JÄRELEVALVEST ISIKUTE KINNIPIDAMISE SEADUSLIKKUSE ÜLE MIILITSAORGANITES

Vastavalt kehtivale kriminaalprotsessi seadusandlusele on ette nähtud isiku kinnipidamine juurdlus- ja uurimisorganite poolt.

Isiku kinnipidamise akti iseloom on tingitud selle toimingu edasilükkamatusest, millest tuleneb, et järelevalve selle seaduslikkuse üle võib toimuda alles pärast kinnipidamist. Et kinnipidamine ise riivab isikule konstitutsiooniga tagatud isikuvabadust ja puutumatumust, siis on selge, milline vastutusrikas ülesanne on seadusega asetatud prokurörile järelevalve teostamisel isiku kinnipidamise seaduslikkuse üle.

Protsessuaalselt sätib isiku kinnipidamist, kinnipeetava õigusi ja kinnipidamist teostanud isikute kohustusi NSV Liidu ja liiduvabariikide kriminaalkohtumenetluse aluste § 32. Vastavalt sellele on juurdlusorganitel või uurijal õigus isikut kinni pidada neil juhtudel, kui isikut kahtlustatakse kuriteo sooritamises, mille eest võib määrata karistust vabadusekaotuse näol, järgmiste tingimuste olemasolu korral:

- a) kui see isik tabati kuriteo toimepanemisel või vahetult pärast selle toimepanemist;
- b) kui pealtnägijad, sealhulgas ka kannatanu, otseselt osutavad antud isikule kui kuriteo sooritajale;
- c) kui kahtlustataval tema enda juures või tema rõivas-tusel või tema eluruumides avastatakse ilmseid kuriteo jälgi.

Muude andmete korral, mis annavad aluse kahtlustada isikut kuriteo toimepanemises, võib teda kinni pidada juhul, kui see isik tegi katsed põgeneda, kui tal ei ole kindlat elukohta või ei ole kindlaks tehtud kahtlustatava isik.

Aluste § 32 on ammendav, mistõttu juurdlusorgan või uurija peab isiku kinnipidamisel lähtuma ainult eeltoodud tingimustest. Järelevalvet teostaval prokuröril on aga vaja silmas pidada, et juurdlusorgan või uurija ei kuritarvitaks aluste § 32 seda osa, mis käsitleb kindla elukoha puudumist või isiku kindlakstegemist. Tuleb rangelt jälgida seda, et seadusandja on siinkohal mõelnud mitte lihtsalt isikut, kellel puudub kindel

elukoht või kelle isik ei ole kindlaks tehtud, vaid isikut, keda kahtlustatakse kuriteo sooritamises, mille eest võib karistada vabadusekaotusega, kusjuures see isik ei oma kindlat elukohta või tema isik ei ole kindlaks tehtud.

Laiemas mõttes tähendab see, et isiku kinnipidamiseks on vajalikud eelnevad andmed konkreetse isiku kahtlustamiseks sooritatud kuriteos ja pärast seda tingimused, mis on ette nähtud aluste §-s 32.

Edasi, aluste § 32 kohustab juurdlusorganit või uurijat teatama järelevalvet teostavale prokurörile isiku kinnipidamisest 24 tunni jooksul. Teatise saamise või isiku kinnipidamisest teadasaamise momendist algabki prokuröri järelevalve isiku kinnipidamise seaduslikkuse üle. Aluste § 32 ei säti, milliseid andmeid peab juurdlusorgan või uurija esitama prokurörile isiku kinnipidamise kohta, vaid peab silmas ainult teatamist. Iseenesest mõista ei saa prokurör lahendada kinnipidamise seaduslikkuse küsimust ainult teatise alusel ja see on kategooriliselt keelatud NSV Liidu prokuröri käskkirjaga nr. 76 — 4. 08. 1955. a. Sama käskkiri sätib ka korra, milliste materjalidega prokurör peab tutvuma ja kuidas. Samal ajal aga jätab nimetatud käskkiri lahtiseks küsimuse, kuidas ja millisel teel prokurör saab endale materjalid kinnipidamise kohta. Praktikas tuleks lähtuda sellest seisukohast, et prokurör ei jää ootama, millal temale esitatakse materjalid kinnipidamise kohta, vaid, saanud teada isiku kinnipidamisest, nõuab viivitamatult ise materjalid. Mis puutub küsimusse, kas prokuröril on vaja enne tõkkeabinõu sanktsioneerimist kahtlusalust üle kuulata, siis selle lahendamisel peavad prokurörid juhinduma NSV Liidu prokuröri käskkirjas nr. 76 esitatud põhimõtetest.

Kinnipeetava kohta käivate materjalide kontrollimisel ei tohi aga prokurör lähtuda formaalselt aluste §-st 32. Siin peab prokurör silmas pidama ka kinnipidamise vajalikkuse küsimust. Otsustavaks teguriks antud küsimuse lahendamisel tuleb lugeda ainult võimalikku reaalselt ohtu, et kinnipeetud isik eeluurimisest, juurdlusest ja kohtust kõrvale hoidub. Kui sellist ohtu ei ole, kuulub isik eelvangistuskambrist vabastamisele.

Erilist ettevaatlikkust kinnipidamise vajalikkuse küsimuse lahendamisel tuleb ilmutada seoses alaealiste kinnipidamisega. Siin on vaja lähtuda sellest, et kõik alaealised, kes olid kinni peetud ja paigutatud eelvangistuskambrisse või laste vastuvõtu-jaotuspunkti ning omavad vanemaid või hooldajaid, kinnipidamise põhjuseks oli aga nende poolt sooritatud mitteküüni-

line huligaansus või mõni teine vähemtähtis kuritegu, kuuluvad viivitamatult vabastamisele ja nende kinnipidamises süüdiolavad isikud tuleb võtta rangele vastutusele.

Põhjendamatuks tuleb lugeda ka isiku kinnipidamist aluste § 32 korras eeluurimise või juurdluse ajal, kui on olemas küllaldasi andmeid isiku kohta tõkkeabinõu valimiseks. Sel juhul peab isiku kinnipidamise aluseks olema tõkkeabinõu vahi all pidamine.

Kriminaalkohtumenetluse aluste § 32 korras kinnipeetuid peetakse miilitsaorganite juures asuvates eelvangistuskambrites.

Isikute kinnipidamise korda ja ringi, keda on lubatud paigutada eelvangistuskambrisse, sätib NSV Liidu siseministeriumi poolt 9. veebruaril 1957. a. kinnitatud «Kinnipeetavate, areteeritute valvamise ja konvoeerimise miilitsateenistuse määrustik».

Selle määrustiku § 11 järgi võib eelvangistuskambrisse paigutada isikuid, kelle suhtes on eeluurimisorganite poolt tõkkeabinõuks valitud vahi all pidamine, seejärel isikuid, kes on kinni peetud kohtumääruste ja -otsuste alusel, ja lõpuks isikuid, kes on kinni peetud aluste § 32 korras. Erandjuhtudel on lubatud rajoonides, kus puudub kainestusmaja või vangla, paigutada eelvangistuskambrisse teistest kinnipeetavatest isoleeritult joobnud isikuid kuni kainestumiseni ja ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi 1957. a. 18. jaanuari seadluse alusel kinnipeetuid. Nende isikute kinnipidamise kord on sätitud kainestusmajade põhimääruses, mis on kinnitatud NSV Liidu siseministri käskkirjaga nr. 800 — 18. detsembrist 1956. a. ja ENSV siseministri käskkirjaga nr. 13 — 19. jaanuarist 1957. a.

Prokuröri poolt teostatava eelvangistuskambri kontrollimise perioode ja ajavahemikke kontrollimiste vahel ei ole sätitud ja selles küsimuses varem kehtinud eeskirjad on NSV Liidu prokuröri poolt muudetud. Järelevalvet teostavale prokurörile on jäetud kontrollimise perioodide reguleerimiseks vabad käed. Seda võimalust ei tohi aga prokurörid kuritarvitada. Muidugi sõltub eelvangistuskambri kontrollimise perioodide määramine mitmesugustest asjaoludest ja juhtudel, kui eelvangistuskambri ei ole pikemat aega ühtegi kinnipeetut ja prokurör on sellest teadlik, ei ole ka mingisugust vajadust eelvangistuskambri kontrollimiseks. Kui eelvangistuskambri kasutamine on intensiivne, siis peavad kontrollimiste ajad olema valitud nii, et igati oleks tagatud ebaseaduslike kinnipidamiste avastamine.

Kuidas peaks prokurör teostama järelevalvet eelvangistus-kambri üle ja millistele küsimustele on vaja tähelepanu pöörata?

Üldjoontes teenib prokuröri poolt teostatav eelvangistus-kambri kontroll kahte eesmärki. Esiteks — välja selgitada, kas eelvangistuskambris ei ole kontrollimise momendil või ei olnud enne seda ebaseaduslikult kinnipeetavaid, ja teiseks — kas kinnipeetavate kinnipidamine toimub vastavalt kehtestatud korrale.

Esimese küsimuse väljaselgitamisel on prokuröril kõigepealt vaja kindlaks teha, kes on kinnipeetavad või olid kinnipeetud ja mis põhjustel. Selle küsimuse selgitamiseks on prokuröril vaja tutvuda areteeritute ja kinnipeetavate registreerimise žurnaaliga ja aluste § 32 korras kinnipidamiste protokollide raamatuga. Nendega tutvumisel peab prokurör tähelepanu pöörama sellele, et need oleksid korralikult vormistatud ja täidetud. Registreerimisžurnaaali korraliku täitmise nõudmine ei ole formaalne küsimus, vaid omab väga suurt sisulist tähtsust. Praktika on näidanud, et miilitsatöötajad väga sageli, märkides žurnaaali isiku kinnipidamise põhjust, teevad seda väga lakooniliselt, näiteks — tagaotsimine, jättes märkimata, kelle poolt tagaotsimine oli algatatud, kuidas teade selle kohta saabus osakonda, millal teade saabus jne. Nimetatud andmete märkimine on aga vajalik, sest muidu on kontrollimine äärmiselt raske ja mõnel juhul isegi võimatu (näiteks vormistamata telefonogramm jne.). Aluste § 32 korras kinnipidamise protokollide raamatute kontrollimisel tuleb tähelepanu pöörata sellele, et kõik protokollid oleksid rangelt arvestusel. Protokollid peavad olema täpselt täidetud ning peavad vastuse andma kõigile protokollil olevatele küsimustele. Erilist tähelepanu tuleb pöörata annuleeritud protokollide kontrollimisele, minnes vajaduse korral nende järgi kinnipeetud isikute väljakutsumiseni ja seletuse võtmiseni.

Edasi on prokuröril vaja kontrollida miilitsas olevat kriminaalasjade registreerimise žurnaaali. Antud žurnaaali kontrollimine on vajalik selleks, et selgusele jõuda, kas isikute kohta, kes on vabastatud eelvangistuskambrist kui isikuid, kelle suhtes on tõkkeabinõuks valitud allkiri elukohast mittelahkumise kohta, on olemas kriminaaltoimikud ja lõpuks — kõige olulisem — kontrollida kriminaaltoimikuid, kust nähtub, millistel põhjustel oli kahtlusaluseid kinni peetud, et selgitada kinnipidamise seaduslikkust ja põhjendatust.

Juhtudel, kui prokuröriil tekib kahtlus, et eelvangistuskambris on kinni peetud isikuid, kes on jäänud žurnaali registreerimata või kelle kohta ei ole koostatud aluste § 32 korras kinnipidamise protokoll, on soovitatav kontrollida kinnipeetavate kohta olemasolevaid toidukaarte, sest mõnikord on võimalik nende abil kindlaks teha eelvangistuskambris kinnipeetud isikute tegelikku arvu. Eelvangistuskambri kontrollimiseks on prokuröriil vaja veel kohapeal tutvuda vastava NSV Liidu siseministri käskkirjaga — 23. augustist 1959. a.

Sageli on probleemi tekitavaks küsimuseks kinnipidamise seaduslikkuse kontroll nendel juhtudel, kui üks või teine isik oli kinni peetud teise rajooni või linna uurimis- või juurdlusorgani taotlusel. Praktiliselt sellistel juhtudel puudub kinnipidamiskohas järelevalvet teostaval prokuröriil võimalus isiklikult lahendada kinnipidamise seaduslikkuse ja vajalikkuse küsimust. Antud juhul tuleb küsimuse lahendamisel juhinduda sellest, et telegrammide alusel võib isikut kinni pidada ainult neil juhtudel, kui seda isikut jälitatakse vahetult sündmuskohalt. Kõikidel muudel juhtudel on isiku kinnipidamine telegrammide alusel täiesti lubamatu, sest selline kinnipidamine võib endaga kaasa tuua jämedaid seaduserikkumisi.

Samuti tuleb prokuröriil isiku kinnipidamise seaduslikkuse kontrollimisel silmas pidada asjaolu, et juurdlusorganid tihti püüavad varjata isiku kinnipidamist või pikendada kinnipidamise aega kainenestusakti abil. Nagu juba eespool märgitud, on lubatud ebakaines olekus isikute kinnipidamine. Selliste isikute kinnipidamine peab olema rangelt seotud isiku ebakaine olekuga ja võib kesta kuni kainenestumiseni. Juhul, kui ebakainet isikut kahtlustatakse kuriteo sooritamises, võib teda kinni pidada ainult aluste § 32 korras ja ta kuulub eelvangistuskambri seaduse paigutamisele, milline asjaolu on ette nähtud ka «Areteeritute, kinnipeetavate valvamise ja konvoeerimise miilitsateenistuse määrustiku» §-s 12 punktis «c». Kui kontrollimise käigus selgub, et isiku suhtes oli koostatud kainenestusakt ja peale tema kainenemist kinnipidamise protokoll või järgnes vahetult uurimistoimingute teostamine seoses tema kohta oleva kriminaal-asjaga, siis tuleb kontrollida, kas kinnipidamise tegelikuks põhjuseks oli joobnud olek.

Näiteks Rápina Rajooni TSN TK Miilitsaosakonna poolt peeti kinni 1960. a. veebruarikuus kainenestusakti alusel kod. Lumi, kelle suhtes oli osakonnas algatatud kriminaalmenetlus, põhjusel, et ta ilmus kutsel osakonda viinastunud olekus. Nimetatud akti alusel hoiti kodanikku eelvangistuskambris

21 tundi. On selge, et 21 tundi ei kulu isiku kainenemiseks ja antud juhul oli tegu varjatud kinnipidamisega.

Isikute kinnipidamise ettenähtud korra täitmise kontrollimisel peab prokurör tähelepanu pöörama järgmistele küsimustele.

Esiteks, et kinnipeetavate isolatsiooni teostataks õigesti ja kooskõlas instruksiooniga. Määrustiku § 25 näeb ette järgmist kinnipeetavate jaotust:

- a) alaealised,
- b) naised,
- c) kurjategijad-retsidiivistid ja raskete kuritegude (banditism, röövimine, tapmine) pärast areteeritud;
- d) esimest korda areteeritud,
- e) ülejäänud.

Teiseks, et valve kinnipeetavate üle oleks organiseeritud õigesti ja pidevalt. Nimetatud küsimus on tähtis selle tõttu, et vältida igasuguseid ektseesse kinnipeetavate poolt.

Kolmandaks, et eelvangistuskambrisse ei paigutataks isikuid, kelle tervislik seisund ei talu kinnipidamist. Määrustiku §-s 12 on märgitud, et eelvangistuskambrisse on keelatud paigutada vaimuhaigeid, nakkushaigeid ja haigeid, kelle haigus on seotud krambinähtusega. Juhul, kui prokuröril tekib kahtlus isiku tervisliku seisundi suhtes, tuleb viivitamatult lasta arstil kinnipeetav läbi vaadata ja vastavalt arsti otsusele prokurör otsustab, kas kinnipidamist võib jätkata või ei.

Neljandaks, et kinnipeetuid hoitaks eelvangistuskambris ainult selleks lubatud aja jooksul, s. o. kuni 3 ööpäevani (määrustiku § 1). Erandina on lubatud rajoonides, milledest vangla asub kaugel (määrustiku § 4), kinnipeetavaid, kelle suhtes on tõkkeabinõuks valitud vahil all pidamine, kinni hoida kuni 10 ööpäevani.

Ja viiendaks — eelvangistuskambris teostatav meditsiiniline teenindamine.

Eelvangistuskambri kontrolli teostanud prokurör peab selle kohta koostama põhjaliku akti, millest üks eksemplar tuleb jätta miilitsaosakonda.

JÄRELEVALVE EESTI NSV ÜLEMNÕUKOGU PRESIDIUMI 18. JAANUARI 1957. a. SEADLUSE «VASTUTUSEST HULI- GAANSE KÄITUMISE EEST» TÄITMISE ÜLE

Operatiivseks võitluseks huligaansustega, mis ei moodusta kriminaalkuriteo koosseisu, kehtestati 18. jaanuaril 1957. a. Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi poolt seadlus «Vastutusest huligaanse käitumise eest». Selle seadluse alusel on rahvakohtunikul õigus ainuisikuliselt karistada huligaansuse sooritanud isikut administratiivkorras arestiga kolmest kuni viieteistkümne ööpäevani.

Et rahvakohtuniku määrus huligaanse käitumise eest karistamise kohta viiakse viivitamatult täide ja ei kuulu edasi-kaebamisele, tuleb prokuröril järelevalve teostamisel erilise hoolikusega jälgida seadluse õige rakendamise praktikat.

Administratiivkorras karistatava huligaansuse ja huligaansuse kui kriminaalkuriteo piiritlemisel tuleb arvestada kõiki tuvastatud asjaolusid tervikuna ja lahendada küsimus igal konkreetsel juhul eraldi vastavalt teo iseloomule ja ühiskonnaohtlikkusele. Prokuröridel tuleb jälgida, et ei kohaldataks administratiivvastutust nendel juhtudel, mil on alust ja vajalik võtta huligaanse teo sooritanud isikut kriminaalvastutusele, või vastupidi.

Tartu linna rahvakohtunik karistas kod. Mihhail Griskovi 15-ööpäevase arestiga selle eest, et ta jooanud olekus tungis huligaansetel ajenditel ehitajate päevale pühendatud pidulikule koosolekule, ajades inimesi laiali, lärmitses, sõimles ning ähvardas koosolekul viibinuid. Seejärel viskas ta ruumist välja teda korrale kutsunud komandandi ja lõi kod. Toomile rusikaga näkku.

Arvestades Griskovi teo ühiskonnaohtlikkust ja kahjulikke tagajärgi, oleks ta tulnud sooritatud huligaansuse eest võtta kriminaalvastutusele.

Ebaõige on ka ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi seadluse «Vastutusest huligaanse käitumise eest» rakendamine erasüüdistusasjades, sest sedaliiki asjades on kuritegu suunatud konkreetse isiku, mitte aga lugupidamatuse avaldusena üldsuse

vastu ning vastavalt VNFSV KrPK § 4 sättele on neis asjades kriminaalasja algatamise ajendiks üksnes kannatanu sellekohane avaldus.

Järelevalve teostamisel tuleb kontrollida kohtusse suunavate materjalide vormistamise õigsust miilitsaorganite poolt.

Pärast huligaansuse sooritanud isiku toimetamist miilitsaosakonda on miilitsatöötajad kohustatud huligaanse käitumise kohta koostama protokoll, kus tuleb näidata, milles konkreetset väljendus huligaansus, ja tuua täpsed andmed teo sooritanu (isiksus, tema töö- ja elukoht, perekonnaseis ning varasemate karistuste olemasolu jne.) ning tunnistajate kohta. Protokoll kirjutatakse alla protokoll koostanud miilitsatöötaja, huligaanse teo toimepannud isiku ja tunnistajate poolt. Vastutusele võtmise küsimuse otsustab miilitsaosakonna ülem või teda asendav isik, kusjuures viimasel on vajalik vestelda huligaansuse sooritanuga. Veendunud huligaansuse sooritanud isiku vastutusele võtmise vajalikkuses, teeb miilitsaosakonna ülem protokollile sellekohase resolutsiooni.

Selleks, et tagada efektiivset võitlust sedaliiki huligaansustega ja seda enam, et neis asjades ei toimu juurdlust ega eeluurimist, on vajalik, et materjalid esitatakse kohtusse võimalikult kohe peale teo sooritamist.

Vastavalt 18. jaanuari 1957. a. seadluse punktile 2 on rahvakohtunik kohustatud materjalid huligaanse käitumise kohta läbi vaatama 1 ööpäeva jooksul, arvates nende saamise ajast miilitsaorganitelt, huligaanitseja ja vajaduse korral ka tunnistajate väljakutsumisega. Viimast tuleb lugeda kohustuslikuks juhul, kui kinnipeetu ise kategooriliselt eitab huligaansuse sooritamist. Kui rahvakohtunik leiab, et isiku teos sisaldub VNFSV KrK §-s 74 ettenähtud kuriteo koosseis, suunab ta materjali miilitsaorganitele juurdluse läbiviimiseks.

On vaja laialdasemalt kaasa tõmmata üldsust, et luua sallimatuse õhkkonda ühiskondliku korra rikkujate ümber ja kasutada nende ümberkasvatamiseks kõiki võimalikke vahendeid. Tuleb jälgida, et igast huligaansuse juhtumist teatatakse süüdlase töökoha administratsioonile ja ühiskondlikele organisatsioonidele ja et kõigile nendele juhtumitele kollektiivides vajalikult reageeritaks.

Ulatuslikumalt tuleb huligaansuse sooritanud isikute suhtes aresti asemel kohaldada ühiskondlikke mõjutusvahendeid, seda just siis, kui huligaansus on sooritatud esmakordselt ja kui kollektiiv iseloomustab huligaansuse sooritanud töötajat positiivselt. Asutustes, ettevõtetes ja organisatsioonides tuleb

sellised materjalid esitada seltsimehelikele kohtutele läbivaatamiseks ja ühiskondlike mõjutusvahendite kohaldamiseks.

Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi 30. jaanuari 1959. a. seadlusega «Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi 1957. a. — 18. jaanuari seadluse «Vastutusest huligaanse käitumise eest» täiendamise kohta» alusel võib kodanikele avalikku kohta joobnud olekus ilmumise, samuti kauplustes, tänavatel, elumajade hoovides ja teistes ühiskondlikes kohtades alkohoolsete jookide joomise eest määratud rahatrahvi tähtajalise mittetasumise juhtudel süüdlasi karistada arestiga kolmest kuni viieteistkümne ööpäevani. Järelevalve teostamisel tuleb kontrollida, et antud sätet rakendataks ainult erandjuhtudel kui äärmist vahendit. Trahvi tähtajalisel mittetasumisel tuleb sellest teada süüdlase töökohta ja rakendada süüdlase suhtes ühiskondlike mõjutusvahendeid, sundides teda trahvisummat tasuma.

Samuti tuleb kontrollida, et ei rikutaks ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi 29. märtsi 1958. a. otsust «ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi 18. jaanuari 1957. a. seadluse «Vastutusest huligaanse käitumise eest» rakendamise kohta», mille kohaselt võib huligaanse käitumise eest arestiga karistada isikuid, kes on vähemalt 16 aasta vanused. Kui huligaansuse on sooritanud alaealine, tuleb aresti kohaldamist eriliselt kaaluda. Juhul, kui sooritatud üleastumine pole suur, on otstarbekam informeerida sooritatust alaealise vanemaid ning samaaegselt ühiskondlike organisatsioone ja õppeasutuse või töökoha administratsiooni, korraldada huligaanse käitumise arutelu ning rakendada teisi kasvatusabinõusid.

Prokurör peab süstemaatiliselt üldistama huligaanse käitumise eest vastutusele võtmise praktikat ning välja selgitama asutused, ettevõtted ja organisatsioonid, kus esineb kõige rohkem huligaansusi. Üldistuse materjalide põhjal tuleb seal korraldada arutelud huligaansete tegude sagedase esinemise põhjuste selgitamiseks ja töötajate kasvatustöö olukorra parandamiseks.

Erilist tähelepanu on vaja pöörata huligaanse käitumise eest areteeritud isikute füüsilise töö ja nende järelevalve organiseerimisele miilitsaosakondade ja vanglate poolt.

ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi 18. jaanuari 1957. a. seadluse «Vastutusest huligaanse käitumise eest» alusel karistatud isikuid peetakse kinni eelvangistuskambrites ja vanglates, rakendades neid füüsilistele töödele palga säilitamiseta. Miilitsaosakonna või vangla administratsioon on kohustatud orga-

niseerima kinnipeetavate maksimaalset kasutamist füüsiliste tööde teostamisel asutustes ja organisatsioonides, kus selleks on vajadus. Kinnipeetavate tööle suunamise kohta peab kinnipidamiskoht teostama täpset registratsiooni. Peab kontrollima, et kinnipeetavate tööd kasutanud asutused, ettevõtted ja organisatsioonid teostaksid töö täpset arvestust ja tasuksid selle eest riigi tuludesse rahandusosakondade kaudu.

Kinnipeetavate kasutamisel füüsilistel töödel peab olema tagatud nende valve. On esinenud juhtumeid, kus kinnipeetavad lastakse töö juurest ära kas koju, kauplusse või mujale. Niisugused rikkumised on täiesti lubamatud ja nõrgendavad karistuse kasvatuslikku mõju. Selliste faktide ilmnemisel peab prokurör püstitama süüdi olevate ametiisikute vastutuse küsimuse.

Huligaansuse eest vastutusele võtmise ja kinnipidamise korra rikkumistele peab prokurör vajalikult reageerima.

JÄRELEVALVE MIILITSAORGANITE TEGEVUSE ÜLE ALAEALISTE ASJADES

Järelevalve teostamisel miilitsaorganite tegevuse üle laste ja alaealiste kinnipidamisel ja toomisel miilitsaosakonna lastetuppa tuleb silmas pidada NSVL Siseministeeriumi instruksiooni 31. 12. 1953. a. «Miilitsaosakonna lastetoa inspektorite tööst».

Järelevalve teostamisel prokurör kontrollib miilitsaosakonna lastetoa tööd seoses avalduste ja kaebustega lastetoa töö kohta ning ka omal initsiatiivil. Kontrollimisel tuleb tähelepanu pöörata sellele, kas lastetoa töösse alaealiste järelevalvetuse likvideerimisel on kaasa tõmmatud aktiiv (pedagoogid, pensionärid jt.).

Lastetuppa võib tuua järelevalvetuid ja kodutuid lapsi kuni 17 aasta vanuses (incl.), keda peetakse kinni huligaansuse, kakluse, hasartmängude mängimise, kerjamise, kauplemise, ulakuse jms. eest, samuti eksinud ja hüljatud lapsi. Kinnipidamist võib teostada ainult kuni vajalike asjaolude väljaselgitamiseni ja dokumentide vormistamiseni (üleandmiseks vanematele või hooldajatele, suunamiseks jaotuspunkti jms.), kuid mitte üle 8 tunni.

Tuleb kontrollida, kas ei esine miilitsaosakonna lastetoa inspektori juurde toodud alaealiste alusetut kinnipidamist eelvangistuskambris.

Ebaõige on kooliõpilaste toomine lastetuppa koolis toimepandud distsipliinirikumiste ja ulakuste eest, sest neil juhtudel ei ole tegemist laste järelevalvetusega ja pealegi selliste üleastumiste vastu peavad võitlema kooli administratsioon ja pedagoogid.

Lastetoas kinnipeetud eksinud ja järelevalvetud antakse vanemate leidmisel üle vanematele, kodutud ja hüljatud aga suunatakse vastuvõtu-jaotuspunkti. On vajalik, et lastetoa inspektor, toetudes aktiivile, süstemaatiliselt kontrolliks järelevalvetute laste ja alaealiste koduseid elu- ja kasvatustingimusi ning vajaduse korral tõstaks küsimuse selliste laste paigutamiseks lastekodusse, suunamiseks õppima või tööle, ning vaja-

duse korral ka vanemlike õiguste äravõtmiseks. Tuleb otstarbekohaseks pidada raskeltkasvatatavate laste arvelevõtmist, pöörates erilis tähelepanu korduvalt kinnipeetud laste, kriminaal-kuritegusid sooritanud ning kinnipidamiskohtadest ja kasvatuskolooniaist vabastatute, tingimisi ja paranduslike töödega karistatute ning töökoha või kooli kollektiividele ümber kasvatada antud alaealiste elu- ja kasvatustingimustele.

Laste ja alaealiste järelevalvetuse likvideerimisel tuleb peatähelepanu pöörata järelevalvetust põhjustavate tingimuste kõrvaldamisele, milleks miilitsaorganil on vajalik laialdaselt kasutada üldsuse kaasabi.

On vajalik, et laste või alaealiste järelevalvetuse või kuriteo sooritamise faktid arutatakse läbi lapsevanema töökoha ning lapse enda kooli kollektiivis (kas komsomoli koosolekul, pioneerimaleva koondusel, klassis, isetegevus- või spordiringis jne.).

Kui selgub, et vanemad ise on süüdi laste järelevalvetuses, siis võidakse püstitada küsimus nende administratiivkorras vastutusele võtmise kohta kas vastava üldkohustusliku otsuse või ÜK(b)P Keskkomitee ja RKN-i 31. mai 1935. a. määruse järgi «Laste järelevalvetuse ja kodutuse likvideerimise kohta».

Elmärgitud 31. mai 1935. a. määruse järgi võib lastevanemaid karistada ainult siis, kui nende laste poolt on toime pandud ulakus või tänavahuligaansus. Kui alaealist nimetatud tegude toimepanemise eest tema vanuse tõttu võib võtta kriminaalvastutusele või karistada üldkohustusliku otsuse rikkumise eest, ei saa lapsevanemat karistada ülaltoodud ÜK(b)P Keskkomitee ja RKN-i 31. mai 1935. a. määruse alusel. On vajalik, et sellisel juhul ei jäetaks vanema poolt järelevalveta jätmise faktile reageerimata ja et lapsevanema küsimust arutataks tema töökoha kollektiivis.

Alaealiste kuritegevuse põhjuste väljaselgitamisele ja profülaktilise töö vajalikkusele on tähelepanu juhitud NSV Liidu Peaprokuröri käskkirjades nr. 83 — 1956. a. ja nr. 43 — 1959. a.

Ühegi kriminaalasja uurimine pole kvaliteetne, kui on jäetud välja selgitamata kuritegu soodustanud põhjused ja kui pole tarvitusele võetud vajalikke abinõusid nende põhjuste likvideerimiseks.

Tuleb põhjalikult analüüsida kuritegude põhjusi ning püstitada õigeaegselt partei ja nõukogude organite ees küsimusi nende likvideerimiseks.

Et üheks alaealiste kuritegevuse põhjuseks on täiskasvanute poolt alaealiste kihutamine või ahvatlemine kuritegudele, siis on tähtis taoliste kihutajate väljaselgitamine, sest sellest sõltub suurel määral alaealise kriminaalvastutusele võtmise otstarbekuse küsimus.

NSV Liidu peaprokuröri käskkirjas nr. 43 — 20. juulist 1959. a. märgitakse, et «õiguserikkumiste puhul, mis ei kujuta endast erilist ühiskonnaohtlikkust, tuleb laiemalt kasutada üldsuse mõju, andes seaduserikkujad ühiskondlike organisatsioonide ja töötajate kollektiividele nende taotlusel ümberkasvatamiseks ja parandamiseks». On selge, et seda nõuet tuleb eriti täita alaealiste õiguskorra rikkujate suhtes.

Igal üksikul juhtumil, kui alaealise poolt on sooritatud kuritegu, mis oma iseloomult pole eriti ohtlik, peab otsustama küsimuse kriminaalasja lõpetamise võimalikkuse ja alaealise ümberkasvatada andmise kohta lasteasutuse, ühiskondlike organisatsioonide, vanemate jt. käendusel. Selle küsimuse õige lahendus pole aga võimalik ilma alaealise isiksuse põhjaliku ja igakülgse tundmiseta.

Alaealiste kriminaalvastutusele võtmine vähemohtlike kuritegude eest on jäme seaduse rikkumine.

Kui 11—16 (incl.) aasta vanuse alaealise poolt on toime pandud kuritegu, kuid tema kriminaalvastutusele võtmine pole alaealise nooruse tõttu võimalik või otstarbekohane, kusjuures materjali kontrollimise või asja uurimise käigus selgub, et kodu, kooli või töökoha kollektiivi poolt tarvitusele võetud kasvatusvahendid tulemusi ei anna, tuleb taolised noored suunata lastekasvatuse kolooniasse vastavalt NSV Liidu Prokuratuuri ja NSVL Siseministeeriumi instruksioonile nr. 245 — 8. aug. 1956. a. «Laste ja alaealiste suunamise korrast siseministeeriumi lastekasvatuse kolooniatesse».

Seejuures tuleb rangelt silmas pidada, et kasvatuskolooniasse suunamine on äärmine kasvatusabinõu ning vähemohtlike kuritegude eest ja kergekäeline kolooniasse suunamine on lubamatu.

NSVL Peaprokuröri käskkiri nr. 83 nõuab, et kõik kriminaalasjad alaealiste süüdistuses kuuluvad uurimisele prokuratuuris, seepärast on vajalik, et ka kriminaalasja algatamise küsimuse alaealiste asjades otsustab prokuratuur.

Kui miilitsaorgan on algatanud kriminaalasja kuriteo fakti kohta, kuid juurdluse käigus selgub, et kuritegu on toime pandud alaealise poolt, peab uurija viivitamatult taolise asja oma menetluse võtma.

Prokuratuuris kuuluvad uurimisele ka niinimetatud sega-
asjad (st. kurjategijaiks on nii alaealised kui ka täiskasvanud),
olenemata sellest, milline kuritegu on toime pandud.

Arvestades seda, et alaealiste kuritegude asjad kuuluvad
uurimisele prokuratuuris, ei ole miilitsaorganid õigustatud alae-
ealisi ka käendusele või ümberkasvatamisele andma. Kui kont-
rollitavast materjalist nähtub, et kriminaalasja algatamine pole
otstarbekohane, võib juurdlusorgan alaealise käendusele või
ümberkasvatamisele anda peale küsimuse kooskõlastamist pro-
kuröriaga.

JÄRELEVALVE MIILITSAORGANITE ADMINISTRATIIVTEGEVUSE ÜLE

Miilitsaorganite administratiivtegevuse üle järelevalve teostamisel tuleb eeskätt juhinduda:

1) NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 24. mai 1955. a. seadlusega kinnitatud «Põhimäärusest prokuröri järelevalve kohta NSV Liidus»;

2) vastavatest seadustest, valitsuse määrustest ning rajoonide ja linnade TSN täitevkomiteede üldkohustuslikest otsustest, milledes on sätitud vastutus nende rikkumise eest ja miilitsaorganite õigused ning kohustused rikkujate administratiivvastutusele võtmisel;

3) NSVL RKN-i 25. mai 1931. a. määrusega kinnitatud «Töölise-talupoegade miilitsa põhimäärusest», milles on kindlaks määratud miilitsaorganite peamised õigused ja kohustused.

Miilitsaorganite poolt ühe või teise rikkumise eest kodanike administratiivvastutusele võtmise seaduslikkuse kontrollimine peab olema suunatud ebaseaduslike administratiivkaristuste ärahoidmisele miilitsaorganite administratiivtegevuses.

Miilitsaorganite poolt ükskõik milliste rikkumiste eest määratud administratiivkaristuste seaduslikkuse kontrollimisel tuleb kontrollida nii kodanike ja ametiisikute kaebusi ning avaldusi, mis on esitatud trahvimääruste kohta, kui ka administratiivvastutusele võtmise kohta koostatud protokolle ja määrusi.

Sõltumata sellest, mille eest on administratiivkaristus määratud, tuleb igal võimalikul juhul kontrollida:

1) kas seadusega või rajooni ja linna TSN täitevkomitee üldkohustusliku otsusega on kehtestatud vastutus selle üleastumise eest, mille eest on määratud karistus. Tingimata on vaja tähelepanu pöörata ka sellele, kas üleastumise sooritamise ja karistuse määramise momendil üldkohustuslik otsus kehtis. Seejuures tuleb arvestada, et ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi 12. 04. 1948. a. seadluse rakendamisel praktikas väljakujune-

nud korra kohaselt jõustub üldkohustuslik otsus 10 päeva möödumisel selle avaldamisest kohalikus ajalehes ja kehtib üldreeglina kuni 2 aastat.

2) kas on koostatud protokoll üleastumise ja määrus administratiivvastutusele võtmise kohta, ilma milleta karistuse määramine ei ole lubatud.

3) kas ei ole määratud administratiivkaristust selliste tegude eest, mis ei kujuta endast administratiivkorras karistatavat õiguskorra rikkumist või mis toovad endaga kaasa kriminaalvastutuse;

4) kas seadusega või rajooni ja linna TSN täitevkomitee üldkohustusliku otsusega on antud miilitsaosakonna ülemale õigus määrata administratiivkaristust toimepandud üleastumise eest;

5) kas trahv ei ületa seadusega või rajooni ja linna TSN täitevkomitee üldkohustusliku otsusega kehtestatud trahvi suurust, millist miilitsaosakonna ülem on õigustatud määrama;

6) kas trahvi määramisel on arvestatud korrarikkuja materiaalsel ja perekondlikku seisundit, samuti tema eelnenud käitumist nii töö- kui ka isiklikus ja ühiskondlikus elus;

7) kas on kinni peetud trahvi määramise ja sissenõudmise tähtaegadest;

8) kas on kinni peetud korrarikkujate kohta koostatavate protokollide ja määruste vormistamisel esitatavatest nõuetest:

a) kas protokoll ja määrus on koostatud ettenähtud tähtaaja jooksul;

b) kas on üleastujalt võetud seletus ja vajaduse korral kontrollitud selle õigsust;

c) kas on vajalikel juhtudel ära näidatud tunnistajad (kui üleastuja eitab oma süüd jne.);

d) kas on kindlaks tehtud korrarikumise täpne aeg ja koht.

9) kas oli praktilist vajadust, arvestades korrarikkuja isiksust ja tema üleastumise iseloomu, määrata isikule administratiivkaristus selle asemel, et materjalid tema üleastumise kohta anda kollektiivi või ühiskondlike organisatsioonide arutada ühiskondlike mõjutusvahendite rakendamiseks.

Kas juhul, kui kollektiividele või ühiskondlikele organisatsioonidele on esitatud materjalid arutamiseks, on sisse seatud ka kontroll selle üle, kas neid materjale kohtadel üldse arutatakse ja üleastujate suhtes ühiskondlikke mõjutusvahendeid rakendatakse.

Rajoonide ja linnade TSN täitevkomiteede üldkohustuslike otsuste alusel kodanike administratiivvastutusele võtmise seaduslikkuse kontrollimisel tuleb silmas pidada järgmist:

1. Vastavalt ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi 12. aprilli 1948. a. seadlusele «Üldkohustuslike otsuste andmise kohta kohalike tööraha saadikute nõukogude täitevkomiteede poolt ja nende rikkumise eest administratiivkaristuse määramisest» võivad rajoonide ja linnade TSN täitevkomiteed oma üldkohustuslike otsustega miilitsaosakondade või -jaoskondade ülematele anda õiguse määrata nende rikkumiste eest rahatrahvi kuni 50.— rubla suuruses summas.

2. Kohapeal trahvimise õigus võib sama seadluse alusel olla antud miilitsatöötajatele ainult vabariikliku alluvusega linnades ja sedagi ainult avaliku korra rikkumise eest ühiskondlikes kohtades ning tänavaliikluse ja sanitaarala küsimustes, kui selline õigus on üldkohustuslikus otsuses otseselt ette nähtud. Kohapeal trahvi mittetasumise korral võib miilitsaosakonna ülem suurendada trahvi kuni kahekordseks, s. o. kuni 50.— rublani (12. aprilli 1948. a. seadluse p. 17).

3. Administratiivkaristuse määramine ei ole lubatav, kui määrus selle määramise kohta on tehtud hiljem kui ühe kuu jooksul üleastumisest või üleastujale kätte antud hiljem kui ühe kuu jooksul selle tegemisest. Nende tähtaegade rikkumise korral kuulub administratiivkaristuse menetlus lõpetamisele (12. aprilli 1948. a. seadluse p. 20).

4. Trahv kuulub tasumisele kahe nädala jooksul ja mittetasumise korral nõutakse see vastavalt 12. aprilli 1948. a. seadluse punktile 21 sisse kohtu korras.

5. Administratiivkaristuse määramine ja täideviimine peab olema lõpetatud 5 kuu jooksul, arvates üleastumise momendist. Selle tähtaja möödumisel kuulub menetlus lõpetamisele (12. aprilli 1948. a. seadluse p. 22).

6. Administratiivkaristuse määruse peale võib kaebuse esitada 5 päeva jooksul, arvates selle kätteenemisest üleastujale, kas rajooni või linna TSN täitevkomiteele või kõrgemal seisvale miilitsaülemale.

Kaebuse esitamine peatab sissenõudmise täitmise, kusjuures kaebus tuleb lahendada hiljemalt 20 päeva jooksul. Linna või rajooni TSN täitevkomitee poolt kaebuse lahendamisel vastuvõetud otsus on lõplik.

Miilitsaorganite poolt ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi 18. jaanuari 1957. a. seadluse «Vastutusest huligaanse käitumise eest» alusel kodanike ebakaines olekus avalikku kohta ilmumise eest administratiivvastutusele võtmise seaduslikkuse kontrollimisel tuleb silmas pidada järgmist:

1. Selle seadluse p. 4 sätib administratiivvastutuse üksnes ebakaines olekus ilmumise eest tänavale või teistesse ühiskondlikesse kohtadesse, samuti alkohoolsete jookide tarvitamise eest kauplustes, tänavatel või teistes ühiskondlikes kohtades, kus see on keelatud.

2. Selle seadluse p. 4 alusel trahv kuni 100.— rubla suuruses summas määratakse miilitsaosakonna (-jaoskonna) ülema poolt ainuisikuliselt, korduvatel juhtudel administratiivkomisjoni poolt kuni 300.— rubla suuruses summas.

3. Ettenähtud tähtjaks trahvi maksmata jätmine toob trahvitud isikule kaasa 3—15 ööpäevase aresti, mille määrab rahvakohtunik ainuisikuliselt.

4. Miilitsaorganite poolt rahvakohtule esitatavad materjalid peavad olema juriidiliselt õigesti vormistatud ja küllaldaselt põhjendatud.

5. Administratiivvastutus 18. jaanuari 1957. a. seadluse järgi (sealhulgas ka p. 4 järgi) algab 16 aasta vanusest.

Järelevalve teostamisel miilitsaorganite poolt passirežiimi rikkumise eest määratud administratiivkaristuste seaduslikkuse üle tuleb silmas pidada, et selle eest on administratiivvastutus ette nähtud NSVL Ministrite Nõukogu 21. oktoobri 1953. aasta määrusega kinnitatud «Passimäärustikuga» koos muudatuste ja täiendustega, mis on tehtud NSVL Ministrite Nõukogu määrustega 10. detsembrist 1956. a. ja 3. detsembrist 1959. a.

Administratiivvastutus passirežiimi rikkumise eest on ette nähtud «Passimäärustiku» IV osas punktides 34, 35 ja 37 ning seda järgmistel juhtudel:

1) asutuste, ettevõtete ja organisatsioonide ametiisikuid trahvitakse administratiivkorras kuni 100.— rublaga, kui nad võtavad tööle ilma passita või sissekirjutamata passiga kodanikke (p. 34);

2) majavalitsejad, -komandandid, majaomanikud ja teised sissekirjutamise eest vastutavad isikud, kes lubavad isikuid elada sisse kirjutamata, ilma passita või aegunud passiga, samuti korterivaldajad, kes lubavad selliseid rikkumisi, võetakse administratiivvastutusele ja neid karistatakse kuni 100.— rublase trahviga (p. 35);

3) NSV Liidu kodanikud, kes on kohustatud omama passi, kuid elavad ilma passita või aegunud passiga, samuti sisse registreerimata, võetakse administratiivvastutusele ja neid karistatakse kuni 100.— rublase rahatrahviga. Selle karistuse alla langevad ka kodanikud, kes on passi kaotanud (p. 37);

4) passimäärustiku rikkumise eest määravad trahvi miilit-saosakondade ülemad.

Kuigi hoiatust administratiivkaristusena passirežiimi rikkumise eest ei ole ette nähtud, ei ole välistatud selle kui ühe administratiivse mõjutusvahendi rakendamise võimalus, eriti nende isikute suhtes, kes ei ole kuritahtlikud passirežiimi rikkujad.

NSV Liidu siseministri poolt kinnitatud ja 24. aprilli 1959. a. käskkirjaga teatavaks tehtud «Passimäärustiku rakendamise instruksiooni» kohaselt:

- a) ei võeta administratiivvastutusele alla 18 aasta vanuseid isikuid;
- b) administratiivkorras määratud trahvi tasumiseks on ette nähtud 15-päevane tähtaeg, arvestades määruse kättemise momendist. Tähtajaks mittetasumisel nõutakse trahv sisse kohtu korras.

Liiklus- ja autotranspordi ekspluatatsiooni eeskirjade rikkumise eest miilitsaorganite poolt administratiivvastutusele võtmise korral tuleb silmas pidada, et autoinspeksiooni kohustused ja õigused on sätitud NSVL RKN'i 3. juuli 1936. a. määrusega nr. 1182 kinnitatud põhimääruses.

Registreerimiseeskirjade, tehniliselt mittekorrasoleku ja autotranspordi juhtimise eeskirjade rikkumise eest võetakse transpordivahendite juhid ja omanikud autoinspeksiooni poolt administratiivvastutusele korra kohaselt, mis on kindlaks määratud:

1) NSVL RKN-i 3. juuli 1936. a. määrusega nr. 1182 kinnitatud autoinspeksiooni põhimääruses;

2) ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi 24. mai 1958. a. seadluses «Vastutuse suurendamisest autode ja mootorrataste liiklus- ja ekspluatatsioonieeskirjade rikkumise eest Eesti NSV territooriumil»;

3) ENSV Ministrite Nõukogu 22. mai 1958. a. määrusega nr. 190 kinnitatud «Eesti NSV tänavatel ja teedel liiklemise eeskirjades».

On vaja silmas pidada, et «Eesti NSV tänavatel ja teedel liiklemise eeskirjadega» on nende eeskirjade rikkumise eest administratiivkaristus ette nähtud ka jalakäijatele ja jalgratturitele (p. 103).

Tänavatel ja teedel liiklemise ning autotranspordi ekspluatatsiooni eeskirjade rikkumise eest ettenähtud administratiivmõjutuse alused ja liigid on ära toodud eespool nimetatud «Eesti NSV tänavatel ja teedel liiklemise eeskirjades» (vt. p. 5—6 ja 52—53).

Tuleb samuti silmas pidada, et konkreetseteks administratiivkaristuse vahenditeks eespool nimetatud rikkumiste eest on hoiatus, rahatrahv, samuti auto ja mootorratta juhtimise lubade äravõtmine üheks või teiseks tähtjaks.

Järelevalve teostamisel administratiivkorras jälitatavate õiguskorra rikkujate kinnipidamise seaduslikkuse üle tuleb juhinduda järgmisest:

Peale NSV Liidu ja liiduvabariikide kriminaalkohtumenetluse aluste § 32 ettenähtud kinnipidamisjuhtude võib mõningatel juhtudel kodanikke kinni pidada ka toimepandud õiguskorra rikkumiste eest, mis toovad endaga kaasa karistuse administratiivkorras, ja samuti nendel juhtudel, kui nad oma käitumisega ohustavad kaaskodanikke.

Kinni võib pidada järgmisi isikuid:

1. Ühiskondliku korra rikkujaid, kes keelduvad alistumast miilitsaorgani seaduslikule nõudele lõpetada üleastumine ja jätkavad oma ebaväärikat või huligaanset käitumist. Sellise rikkuja kinnipidamisel on miilitsatöötaja kohustatud kinnipeetavale teatama, millise seaduse või kohaliku TSN täitevkomitee üldkohustusliku otsuse rikkumise eest ta kinni peetakse.

2. Isikuid, kes keelduvad kohapeal trahvi maksmisest, juhul, kui nendel puudub pass või teised isikut tõendavad dokumendid, aga samuti protokoll koostamiseks üleastumise kohta.

Nendel juhtudel toimetatakse rikkuja sundkorras miilitsasse tema isiku kindlakstegemiseks ja protokoll koostamiseks.

3. Alaealisi, kes on toime pannud õiguskorra rikkumise, mis toob kaasa administratiivvastutuse, nende vanemate või hooldajate kindlakstegemiseks.

4. Vaimuhaigeid, kes oma käitumisega on ümbruskonnale ohtlikud.

Eespooltoodud juhtudel ei tohi isikuid kinni pidada üle kahe tunni.

5. Isikuid, kes viibivad ühiskondlikes kohtades ebakaines olekus ja oma käitumisega ohustavad nii teisi kodanikke kui ka ennast.

Ebakaines olekus isikutele antakse võimalus kaineneda ja alles pärast seda koostatakse korrariikkumise kohta protokoll, milles peab olema ära toodud ka korrariikkuja seletus.

6. Isikuid, kes tegelevad kerjamise ja hulkumisega, peetakse kinni tähtaja jooksul, mis on vajalik nende tööle paigutamise küsimuse lahendamiseks, invaliidide kodusse paigutamiseks või nendele hooldaja määramiseks, kuid see tähtaeg ei või ületada 10 päeva (NSVL Ministrite Nõukogu korraldus 15. veebruarist 1955. a.).

Eespool loetletud isikuid ei tohi paigutada eelvangistus-kambrisse. Neid võib kinni pidada ainult selleks eraldi sisse-seatud toas miilitsaosakonna või -jaoskonna korrapidaja juures. Kui aga on tegemist ebakainete isikutega, siis peetakse neid kinni meditsiinilises kainestusmajas või teistes selleks otstarbeks kohandatud ruumides.

Mis puutub kerjamise ja hulkumise eest Tallinna linnas ja selle ümbruses kinnipeetud isikutesse, siis nad paigutatakse selleks kohandatud jaotuspunkti.

Administratiivkorras jälitatavate õiguserikkumiste eest võib kinnipidamist kohaldada nii NSV Liidu kodanike kui ka välismaalaste suhtes, välja arvatud isikud, kes omavad diplomaatilist puutumatus.

Kinnipeetud sõjaväelased toimetatakse linna komandandi või vastava väeosa komandöri korraldusse.

Kinni pidada ei või NSV Liidu Ülemnõukogu, liidu- ja autonoomsete vabariikide ülemnõukogude saadikuid, kraide, oblastite, linnade, rajoonide ja külanõukogude saadikuid, NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja liidu- ning autonoomsete vabariikide ministrite nõukogude liikmeid, kohtunikke, prokuröre ja Nõukogude armee ning sõjalaevastiku ohvitserikoosseisu kuuluvaid isikuid.

SISUKORD

	lk.
1. Sissejuhatus	3
2. Prokuröri järelvalve metoodikast seaduste täitmisel miilitsaorganite juurdlustöös	5
3. Järelevalve isikute kinnipidamise seaduslikkuse üle miilitsaorganites	18
4. Järelevalve Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi 18. jaanuari 1957. a. seadluse «Vastutusest huligaanse käitumise eest» täitmise üle . . .	24
5. Järelevalve miilitsaorganite tegevuse üle alaealiste asjades . . .	28
6. Järelevalve miilitsaorganite amdinistratiivtegevuse üle	32

